

Zorgzaam samenleven met dieren

Voorwoord

Voor u ligt een nieuwe beleidsvisie over dierenwelzijn van de gemeente Zeist. Als wethouder én als mens ben ik erg blij met deze visie. Het biedt een nieuw vertrekpunt om samen met inwoners en partners zorgzaam samen te leven met dieren in onze gemeente.

Veel van het werk dat we als gemeentelijke organisatie in Zeist doen richt zich op mensen en het groen. Maar ook dieren zijn onderdeel van onze gemeenschap! In de gemeente hebben we op verschillende manieren te maken met het onderwerp dierenwelzijn. Zo hebben wij een rol in de opvang van zwerfdieren, het tegengaan van verwaarlozing van dieren, educatie, het hertenkamp, omgaan met aangereden wild, veilig samenleven met wolven, beschermen van insecten en andere dieren (biodiversiteit), tegengaan van overlast (zoals overlast van de eikenprocessierups), enzovoort. Ook is dierenwelzijn verweven met opgaven als het tegengaan van eenzaamheid, het stimuleren van gezond bewegen (denk aan het uitlaten van de hond) en het verstevigen van het netwerk in een wijk. We kijken allemaal op een eigen manier tegen (huis)dieren aan. Een bron van vreugde of een bron van overlast om maar eens twee uitersten te noemen.

Er speelt dus enorm veel op het gebied van dierenwelzijn. Sommige zaken zijn landelijk geregeld maar ook lokaal hebben we verantwoordelijkheden en maken we keuzes. De visie 'Zorgzaam samenleven met dieren' geeft richting aan hoe we als gemeente met het onderwerp aan de slag gaan. Het biedt een stevig fundament om de komende jaren op voort te bouwen. Ik hoop van harte dat u er inspiratie uit haalt voor een zorgzaam samenleven met mens én dier.

Wouter Catsburg

Wethouder Dierenwelzijn

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	3
Inleiding.....	6
Waarom deze visie.....	6
Afbakening.....	6
Uitgangspunten.....	8
Medebewoners van Zeist.....	8
Wederzijds belang.....	8
Zorgzaam samenleven.....	8
Dierenwelzijn.....	9
Integrale samenwerking.....	9
Rol en ambitie.....	10
Wettelijke kaders.....	10
Onze rol als gemeente.....	11
Huisdieren.....	14
Aandachtspunten.....	14
Wat wij doen.....	15
Landbouw- en hobbydieren.....	16
Aandachtspunten.....	16
Wat wij doen.....	17
Wilde dieren.....	18
Aandachtspunten.....	18
Wat wij doen.....	19

Samenwerking.....	21
Partners.....	21
Vervoer en opvang.....	21
Toezicht dierenwelzijn.....	21
Dieren bij rampen.....	21
Faunabeheer en jacht.....	21
Overlast door dieren.....	22
Communicatie en educatie.....	22
Inwoners en dierenzorg.....	22
Gemeentelijk netwerk.....	22
Wat wij doen.....	22
Tot slot.....	23
Bijlagen.....	24
Wettelijke taken dierenwelzijn.....	24
Toelichting ketenpartners.....	26

Inleiding

Wij zetten ons als gemeente elke dag in voor een goed leven in Zeist. We willen een groene, veilige en fijne leefomgeving creëren voor iedereen, zowel nu als in de toekomst. Dit gaat niet alleen over de mensen die hier wonen, maar ook over de dieren die in Zeist leven. Denk aan huisdieren zoals honden, katten en cavia's, die vaak als deel van het gezin worden gezien. Maar ook aan wilde dieren zoals egels, vleermuizen en insecten die in onze tuinen te vinden zijn, of de vogels, vissen, hazen en reeën die in de parken en bossen van Zeist leven.

We willen goed samenleven met de dieren om ons heen. Veel van wat wij als gemeente doen, heeft invloed op dieren. Ook hebben wij wettelijke taken in de zorg voor zwerf- en zieke dieren. Door menselijke activiteiten kunnen de leefomstandigheden van sommige dieren veranderen of in gevaar komen. Met deze nota willen we ervoor zorgen dat we goed samenleven met de dieren in Zeist. Door het belang van dieren te begrijpen, kunnen we goed onderbouwde en integrale keuzes maken waarin de belangen van dieren worden meegewogen. Want dieren zijn vaak afhankelijk van wat wij doen, maar ook ons eigen welzijn hangt af van dieren en de natuur om ons heen. Soms kunnen de belangen van mensen en dieren elkaar tegenwerken. Wij vinden het belangrijk om ieders belang mee te wegen en het welzijn van mens én dier te beschermen.

Waarom deze visie

De vorige nota Dierenwelzijn dateert uit 2011. Sindsdien is de manier waarop we over dieren denken veranderd en ook zijn er veranderingen in wet- en regelgeving. In de Wet Dieren (2013) is de intrinsieke waarde van dieren vastgelegd. Dit betekent dat dieren waardevol van zichzelf zijn, los van wat ze voor de mens betekenen of hoe nuttig ze voor ons zijn. Ook in de samenleving is er steeds meer aandacht voor het welzijn van dieren. Dit alles vraagt van ons als gemeente om, meer dan we tot nu toe deden, dieren als belanghebbenden mee te nemen in onze keuzes en plannen. Deze visie biedt hiervoor het kader en handvatten.

Afbakening

Deze visie richt zich op de gemeentelijke taken en bevoegdheden in de zorg voor dieren in Zeist, zowel huisdieren als vee- en hobby dieren en wilde dieren in de natuur. Onze wettelijke taken omvatten vooral de zorg voor dieren in nood, zoals gewonde en zwervende dieren, en het bestrijden van dierplagen of probleemsituaties die de volksgezondheid of veiligheid bedreigen. Onze algemene zorgplicht vraagt daarnaast om een integraal beleid – waarbij we in al onze plannen rekening houden met het belang van dieren.

Een belangrijk aspect van dierenwelzijn voor wilde dieren is het niet verstoren en beschermen van hun leefgebied. Het bevorderen van biodiversiteit en ecologische samenhang valt echter buiten de scope van deze nota. Hoe we als gemeente bijdragen aan

het bevorderen van de biodiversiteit (en daarmee aan het beschermen van het leefgebied van dieren) staat beschreven in het soortenmanagementplan (2019), het biodiversiteitsplan “Samen voor meer biodiversiteit” (2024) en het daarbij behorende uitvoeringsprogramma 2025-2029. Ook het onderwerp intensieve veehouderij en de regelgeving voor de veehouderij valt buiten de scope van deze visie. Wel zijn er raakvlakken en werken we intern vanzelfsprekend nauw samen.

“We vinden het belangrijk om ieders belang mee te wegen en het welzijn van mens én dier te beschermen.”

Uitgangspunten

In Zeist leven veel verschillende dieren. Naar schatting heeft ongeveer de helft van de inwoners van Zeist één of meerdere huisdieren, zoals een hond, kat, cavia's, konijnen, vogels, reptielen, amfibieën of vissen. Ook schapen, geiten, paarden of kippen worden door sommige inwoners als hobby gehouden. Er zijn ook dieren die op boerderijen of voor recreatie worden gehouden. En er zijn wilde dieren die leven in de vrije natuur zoals egels, vogels, insecten, reeën, dassen en sinds kort ook wolven. Tellingen laten zien dat er in Zeist duizenden soorten leven.

Medebewoners van Zeist

Wij zien dieren als waardevolle medebewoners van Zeist. Vroeger werden dieren vooral functioneel gezien, bijvoorbeeld als arbeidskracht of als voedsel voor de mens. Het denken over dieren is echter veranderd. Steeds meer is het een gedeelde overtuiging dat dieren een eigen intrinsieke waarde hebben, los van de emotionele, financiële of gebruikswaarde voor de mens. Deze visie is verankerd in verschillende wetten, zoals de wet Dieren en de Omgevingswet. In Zeist zien we dieren als volwaardig onderdeel van de samenleving, waardevol in zichzelf en belangrijke medebewoners. Ook dieren hebben recht op een goed leven. Samen met onze inwoners hebben wij een zorgplicht naar alle dieren.

Wederzijds belang

We zijn onderdeel van hetzelfde ecosysteem en delen een wederzijds belang. Mensen en dieren zijn allebei onderdeel van een groter geheel: de natuur. Wij zijn van elkaar afhankelijk en onderdeel van hetzelfde ecosysteem. Een rijk en divers ecosysteem zorgt voor een grotere weerbaarheid en meer overlevingskracht. Zo hebben wij bijen nodig om planten te laten groeien, helpen koolmeesjes de processierups bestrijden en geeft een blijde hond veel liefde aan zijn baasje. Een goed beleid voor dieren draagt bij aan het in balans houden van dit ecosysteem. Daarom letten we op het welzijn van dieren, zowel van huisdieren als van dieren in de natuur.

Zorgzaam samenleven

Wij hebben een verantwoordelijkheid om zorgzaam samen te leven. De keuzes en het gedrag van mensen hebben veel invloed op dieren. Het samenleven van mens en dier leidt soms tot conflicten of fricties. Voorbeelden daarvan zijn bouwprojecten die het leefgebied van wilde dieren verstoren, de gezondheidsdreiging van de vogelgriep of de botsing tussen recreatie, het welzijn van honden en het leefgebied van wolven. Dieren kunnen, anders dan mensen, niet opkomen voor hun eigen belangen. Dit geeft een extra verantwoordelijkheid voor ons om met zorg voor de belangen van dieren te handelen. Niet altijd is er een oplossing die voor alle diersoorten gunstig is. In dat geval streven we naar het best mogelijke alternatief.

Dierenwelzijn

Dierenwelzijn gaat over respect, begrip en bescherming. Het gaat om samenleven met dieren en het begrijpen, respecteren en beschermen van hun behoeften. Het denken over dierenwelzijn is door Brambell geconcretiseerd in vijf vrijheden (verder uitgewerkt door de Farm Animal Welfare Council, 1993):

- Vrij van honger en dorst
- Vrij van fysiek ongemak
- Vrij van pijn, verwonding, ziekte
- Vrij om natuurlijk gedrag te laten zien
- Vrij van angst en stress

Tegenwoordig wordt gewerkt met het vijf domeinen model. Hierin ligt de nadruk op het bevorderen van positief welzijn. Het is niet voldoende dat dieren vrij zijn van honger, dorst, pijn en stress. Dieren moeten zich ook kunnen ontwikkelen en floreren. In het vijf domeinenmodel is ook aandacht voor de subjectieve beleving van het dier en de interactie met andere dieren en de mens (gedrag).

Dierenwelzijn gaat dus over het zorgdragen voor een fijne en natuurlijke leefomgeving voor dieren en het minimaliseren van de negatieve gevolgen van menselijk handelen op de dieren waar wij mee samenleven.

Integrale samenwerking

Zorgzaam samenleven vraagt integrale samenwerking. Dierenwelzijn heeft raakvlakken met veel verschillende gemeentelijke beleidsthema's. Daarom is goede samenwerking nodig, zowel binnen de gemeente als met externe partners. Het vraagt om een integrale aanpak waarbij het belang van dieren nadrukkelijk wordt meegewogen. Intern gaat het bijvoorbeeld om samenwerking met beheer openbare ruimte (o.a. opvang zwerfdieren, losloopgebieden voor honden), sociaal domein (armoede, verwaarlozing), ruimtelijk domein (o.a. natuurinclusief bouwen), recreatie en vergunningverlening (evenementen). Extern zijn belangrijke partners o.a. de dierenambulance, de dierenopvang organisaties, de provincie, de dierenpolitie, de dierenvoedselbank, de dorpsboerderij en onze inwoners.

Rol en ambitie

Wettelijke kaders

De Wet Dieren regelt het welzijn en de gezondheid van dieren in Nederland. In de wet Dieren staat het uitgangspunt dat dieren een eigen waarde op zichzelf hebben, los van hun eventuele nut voor anderen. Hoewel de wet vooral geldt voor dierhouders en toezichthouders, heeft de gemeente ook een rol. Iedereen, en dus ook de gemeente, is verplicht een dier in nood te helpen. Het is verboden om een dier de benodigde zorg te onthouden of inbreuk te maken op hun welzijn, anders dan redelijkerwijs noodzakelijk is (Wet Dieren, artikel 2.2 lid 8). In de wet Dieren staat ook dat een eigenaar/houder verantwoordelijk is voor het welzijn van het door de eigenaar gehouden dier.

Wij als gemeente zijn verantwoordelijk voor de opvang van zwerf- en gevonden dieren, bijvoorbeeld via samenwerking met een dierenasiel. Vindt een inwoner een zwerfdier, dan moet de gemeente zorgen dat dit dier 14 dagen wordt opgevangen, zodat een eigenaar zich kan melden (Burgerlijk Wetboek).

Vanuit de Algemene wet Bestuursrecht (Awb) heeft de gemeente de taak om te zorgen voor het vervoer en de opvang van dieren bij huisontruimingen, ontruimingen en arrestaties. De opvang in het kader van de Awb duurt maximaal 13 weken.

In de Omgevingswet (voorheen Natuurbeschermingswet) staat dat iedereen, en dus ook gemeenten, een zorgplicht hebben voor in het wild levende dieren en hun leefomgeving. De bescherming richt zich vooral op soorten waar internationale afspraken over zijn gemaakt (beschermde diersoorten). Voor overige dieren geldt een basis beschermingsregime. De provincie heeft de plicht natuurbeleid en faunabeheerplannen op te stellen. Als gemeente hebben we daarin vooral een informerende en controlerende taak bij ruimtelijke procedures en ontwikkelingen.

De gemeente heeft ook een taak op het gebied van de veiligheid van dieren. Volgens artikel 2 van de Wet Veiligheidsregio's moet het college van Burgemeester en Wethouders brandweertzorg, crisisbeheer en rampenbestrijding organiseren. Dit doen wij in de veiligheidsregio Utrecht. De brandweer heeft de taak om te zorgen voor veiligheid van mens én dier.

Vanuit de gemeentewet en de wet Publieke Gezondheid is de gemeente bevoegd om in te grijpen als de veiligheid van mensen (acut) in het geding is. Bijvoorbeeld bij agressie van een dier of bij het tegengaan van ziekten en plagen. Bij het bestrijden van beschermde diersoorten is een ontheffing nodig van de provincie.

Het rijk is primair verantwoordelijk voor het stellen van kaders voor dierenwelzijn. De gemeente is niet bevoegd eigen regels hiervoor op te stellen. Wel kan zij in de Algemeen Plaatselijke Verordening (APV) regels stellen voor eigenaren van dieren, gericht op het voorkomen van overlast, ter bescherming van de volksgezondheid of het bewaren van de openbare orde. Voorbeelden hiervan zijn regels voor honden en evenementen.

Tot slot heeft de gemeente nog de specifieke bevoegdheid tot het uitgeven van visrechten in het kader van de visserijwet (1963). Regels omtrent visserij zijn geregeld door de rijksoverheid. De gemeentelijke bevoegdheid beperkt zich tot het wel of niet verlengen van een overeenkomst tot visrecht op gemeentelijke gronden.

In bijlage I is een beknopt overzicht gegeven van de relevante wetgeving.

De gemeentelijke taak richt zich vanuit de wet dus vooral op:

- Vervoer en opvang van dieren in nood
- Algemene zorgplicht ten aanzien dieren
- Waarborgen veiligheid en gezondheid openbare ruimte

Onze rol als gemeente

Vanuit deze wettelijke taken zien wij als rol voor de gemeente:

- Organiseren van vervoer en opvang van dieren in nood

In strikte zin schrijft de wet opvang van gevonden dieren voor (en dus niet expliciet het vervoer, wel bij in bewaring nemen). Aan de algemene zorgplicht voor dieren geven wij echter invulling door te zorgen voor vervoer en opvang voor alle soorten dieren. Dit betekent dat wij gevonden en zwervende dieren met een vermoedelijke eigenaar én zieke of gewonde wilde dieren laten vervoeren en naar een passende opvang laten brengen.

- Zorgdragen voor een veilige, gezonde en diervriendelijke openbare ruimte

We willen dat de openbare ruimte goed is voor mens én dier. Dit is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van al haar gebruikers. Wij letten we bij het inrichten van de openbare ruimte op de belangen van dieren. Dit doen wij bijvoorbeeld door het opstellen van hondenbeleid maar ook door het inrichten van diervriendelijke oevers of het tegengaan van overlast door mensen zoals bijvoorbeeld het instellen van vuurwerkvrije zones.

- Ondersteunen van goede zorg voor dieren

Vanuit onze algemene zorgplicht vinden we het belangrijk dat dieren goed worden verzorgd. Daarom geven we informatie en voorlichting aan inwoners en organisaties en grijpen wij in wanneer dan noodzakelijk is en binnen onze bevoegdheid past. Soms kunnen

inwoners door armoede of andere problemen niet goed voor hun huisdier zorgen. Wij bieden dan ondersteuning, in samenwerking met andere organisaties. Ook zorgen wij goed voor de dieren waar wij zelf eigenaar van zijn zoals de herten in het hertenkamp en de maneschapen.

- In ons handelen oog hebben voor het belang van dieren

In al onze activiteiten houden wij rekening met het belang van dieren. Zowel bij de ontwikkeling van ruimtelijke projecten als bijvoorbeeld tijdens huisbezoeken vanuit het sociaal domein of bij het bestrijden van overlast door dieren.

- Regievoeren in de ketensamenwerking

Dierenwelzijn vraagt om actieve, integrale en structurele samenwerking. Zowel intern binnen de verschillende gemeentelijke teams als met externe maatschappelijke partners. Als gemeente nemen we hierin het initiatief en regie.

Onze ambitie

Zeist wil een gemeente zijn waarin mensen en dieren op een zorgzame manier samenleven. Samen met inwoners en partners werken we aan een gezonde, veilige en natuurlijke leefomgeving voor mens en dier, nu en in de toekomst. We streven naar een gemeente waarin dierenwelzijn vanzelfsprekend is en integraal wordt meegenomen in ons dagelijks handelen.

“Het houden van een dier vraagt om
kennis, zorg en verantwoordelijkheid”

Huisdieren

Huisdieren spelen een belangrijke rol in het leven van veel inwoners. In ongeveer veertig procent van alle gezinnen is een hond of kat onderdeel van het gezin (bron: Dibevo 2022). Huisdieren bieden gezelschap, structuur en dragen bij aan het welzijn van hun baasjes. De aanwezigheid van een dier heeft een belangrijke sociale functie. Het biedt steun, vreugde en vermindert eenzaamheid. Het nodigt uit tot bewegen en draagt bij aan gezondheid en de sociale structuur in een wijk. Het houden van een dier vraagt om kennis, zorg en verantwoordelijkheid. Niet elke huisdiereigenaar is zich daarvan voldoende bewust of is in staat om goed voor een dier te zorgen, bijvoorbeeld door geldproblemen of persoonlijke omstandigheden.

De gemeente heeft hierin geen directe wettelijke taak, maar kan wel een belangrijke ondersteunende en signalerende rol spelen. Door samen te werken met lokale partners en inwoners te informeren, bevorderen we het verantwoord houden van huisdieren en voorkomen we dierenleed.

We hebben een wettelijke taak als het gaat om de zorg voor gevonden of zwerfdieren. We werken hiervoor samen met de dierenambulance en de verschillende opvangorganisaties. Honden en katten worden opgevangen door Dierentehuis Zeist e.o. Knaagdieren worden opgevangen door de dierenbescherming in Amersfoort. Eventuele volière vogels, amfibieën en andere dieren worden door de dierenambulance naar een passende opvang vervoert.

Aandachtspunten

■ Verantwoord huisdierenbezit

Niet alle inwoners zijn goed geïnformeerd over wat een dier nodig heeft. Er is soms sprake van impulsaankopen of onjuiste verzorging. Informatievoorziening en bewustwording zijn daarom belangrijk.

■ Ondersteuning bij financiële of sociale problemen

Huisdiereigenaren met beperkte middelen kunnen moeite hebben met de kosten voor voer of dierenarts. Hierdoor kunnen dieren onbedoeld verwaarloosd raken. Tijdige hulp kan dit voorkomen. Er is een bewezen samenhang tussen dierenleed en huiselijk geweld en/of andere sociale problemen.

■ Zwerfdieren

Huisdieren die worden achtergelaten of ontsnappen vormen een risico voor het dier zelf én voor de openbare ruimte. Ze kunnen zich voortplanten en ziekten verspreiden. Het belang van goede registratie en samenwerking met opvangorganisaties is daarom groot.

■ Overlast en samenleven

Huisdieren kunnen ook overlast veroorzaken, zoals geluid, geur of vervuiling in de openbare ruimte. Omgekeerd kan ook het gedrag van mensen nadelig zijn voor het welzijn van dieren. Duidelijke regels en gedragsafspraken dragen bij aan prettig samenleven tussen dieren, inwoners mét en inwoners zonder huisdieren.

Wat wij doen

- We zorgen voor goede afspraken met dierenopvangorganisaties voor het vervoer en de opvang van zwerv- en afstandsdieren.
- We maken afspraken met maatschappelijke organisaties waaronder De Boswerf, Dorpsboerderij De Brink en het Dierentehuis Zeist over actieve voorlichting over dierenwelzijn en wat het vraagt om goed voor een (huis)dier te zorgen.
- We zorgen voor makkelijk toegankelijke en actuele informatie over hondenbeleid, losloopgebieden en andere onderwerpen relevant voor dieren op de website van gemeente Zeist.
- We werken samen met lokale dierenorganisaties in acties rondom het chippen en steriliseren van katten (voor honden is chippen reeds verplicht).
- We investeren in deskundigheid van sociale wijkteams en handhavers om signalen van dierenmishandeling en dierenleed te kunnen herkennen.
- We verwijzen actief naar initiatieven die hulp bieden aan minima met huisdieren, zoals de dierenvoedselbank.
- Met sociale partners stemmen wij af over de wenselijkheid van ondersteuning aan kwetsbare inwoners en ouderen bij het goed verzorgen van hun huisdieren (zoals bijvoorbeeld een project dierenbuddy).
- We zorgen voor heldere communicatie over regels in de APV rond het houden van huisdieren en de opruimplicht.
- We zorgen voor een duidelijk hondenbeleid met aandacht voor de sociale aspecten (bevorderen beweging, tegengaan eenzaamheid, bijdrage veiligheid) en heldere samenwerkingsafspraken met partners rondom overlast en bijtincidenten.

Landbouw- en hobbydieren

Er zijn inwoners die hobbymatig boerderijdieren houden zoals schapen, kippen en paarden. In Zeist zijn ook enkele landbouw c.q. veehouderijbedrijven. De regelgeving en het toezicht op het dierenwelzijn in de intensieve veehouderij zijn landelijk geregeld en valt buiten de scope van deze visie.

Er zijn ook dieren die gehouden worden met een educatief of recreatief doel. Denk aan onze eigen maneschapen en het hertenkamp. Maar ook de dieren die gehouden worden op Dorpsboerderij De Brink, de Zeister maneges en zorgboerderijen. Deze dieren spelen een waardevolle rol in het leven van inwoners. Ze dragen bij aan ontspanning, educatie, natuurbeleving en voor sommigen ook aan zorg en herstel.

Het doel van recreatie of educatie mag niet ten koste gaan van dierenwelzijn. De verantwoordelijkheid voor het dierenwelzijn van gehouden dieren ligt bij de eigenaar/houder. Voor de maneschapen en herten zijn wij dat zelf. In andere gevallen is de gemeente vaak betrokken als vergunningverlener, toezichthouder of subsidieverlener.

De regelgeving omtrent het welzijn van gehouden dieren is landelijk bepaald en het toezicht hierop is belegd bij landelijke instanties zoals de dierenpolitie, de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA) en de Landelijke Inspectiedienst Dierenwelzijn (LID). Als gemeente hebben wij een beperkte handelingsruimte: Wij kunnen vanuit openbare orde, gezondheid en veiligheid voorwaarden stellen bij vergunningverlening en binnen die kaders handhavend optreden.

Aandachtspunten

■ Natuurlijk gedrag en bescherming

Dieren die voor recreatie of educatie worden gehouden, moeten kunnen leven in een omgeving die past bij wat zij nodig hebben. Zij moeten voldoende bescherming krijgen en zich natuurlijk kunnen gedragen. Nu er weer wolven leven op de Utrechtse Heuvelrug is het extra belangrijk dat eigenaren hun dieren goed beschermen. Ook de veranderende klimaatomstandigheden vragen zorg voor voldoende beschutting tegen extreem weer.

■ Een goed voorbeeld geven

Kinderboerderijen, maneges en hertenkampen zijn laagdrempelige plekken waar mensen van alle leeftijden dieren kunnen ontmoeten en leren over dierenwelzijn. Deze plekken moeten laten zien hoe we zorgzaam met dieren kunnen samenleven.

■ Waarborgen dierenwelzijn

Soms worden dieren ingezet voor vermaak of recreatie, zoals op maneges, in de visserij of bij een 'levende kerststal'. Dieren mogen alleen worden ingezet als hun welzijn niet in gevaar komt.

Wat wij doen

- We zorgen voor goede huisvesting, voeding en zorg voor de dieren waar wij zelf eigenaar van zijn (herten en maneschappen).
- Wij ontwikkelen een verantwoord toekomstperspectief voor de herten en maneschappen, passend binnen de regelgeving van de 'Huis en hobbydierenlijst' (2024).
- Waarborgen van dierenwelzijn (en waar passend) bijdragen aan educatie zijn een standaard onderdeel van de voorwaarden voor onze subsidiepartners.
- Met de dorpsboerderij maken wij de afspraak dat er in principe niet gefokt wordt met dieren.
- Wij wijzen eigenaren op eventuele ondersteunende expertise of subsidies voor het wolfwerend maken van hun omheining.
- In het omgevingsplan wordt rekening gehouden met dierenwelzijn, zoals bijvoorbeeld door een 'schuilstal regeling' ter voorkoming van hittestress bij dieren.
- Wij ontmoedigen evenementen met dieren en verwijzen bij een eventuele vergunningsaanvraag naar de wettelijke verplichtingen op het gebied van dierenwelzijn.
- Met de Zeister Hengervereniging maken wij afspraken over het bevorderen van dierenwelzijn en het actief voorlichten op dit thema van hun leden. Voor de visrechten op onze eigen gronden (slotgracht en enkele vijvers) stellen we dit als voorwaarde.

“Recreatie of educatie mag niet ten koste gaan van dierenwelzijn.”

Wilde dieren

Zeist kent een grote hoeveelheid wilde dieren, variërend van vliegen in onze keuken, eenden in de vijver tot vleermuizen en dassen in onze bossen. Er komen duizenden verschillende soorten op ons grondgebied voor. De grootste diversiteit is onder insecten te vinden maar ook vogelsoorten (zo'n 200 soorten), vissen en zoogdieren.

Wilde dieren zijn een belangrijk onderdeel van de natuur in onze gemeente. Zij helpen bijvoorbeeld plaagdieren te bestrijden, bloemen te bestuiven en zaden te verspreiden en zorgen voor balans in de natuur. Samen met de dieren vormen wij een samenhangend ecosysteem. Hoe meer verschillende dieren en planten er zijn, hoe gezonder en veerkrachtiger is onze leefomgeving.

Dieren in een stedelijke omgeving zijn kwetsbaar door versnippering van leefgebieden en verstoring door mensen, bijvoorbeeld door het verkeer. We hebben een zorgplicht voor alle wilde dieren en de verantwoordelijkheid om het welzijn van dieren te waarborgen. Wij doen dit binnen de kaders van bijvoorbeeld de Omgevingswet en ons eigen soortenmanagementplan. Door de juiste voorwaarden te stellen bij vergunningverlening aan initiatiefnemers dragen wij bij aan het bevorderen van de leefomstandigheden van soorten. Wij werken hierbij nauw samen met inwoners, natuurorganisaties en andere overheden. De provincie heeft de taak natuurbeleid op te stellen en kaders te stellen voor soortenmanagement en faunabeheer. Veel diersoorten hebben vanuit (inter)nationaal natuurbeleid een beschermde status, wat specifieke eisen stelt aan hoe wij met deze dieren om moeten gaan.

Naast deze zorgplicht hebben wij ook de taak om de volksgezondheid, veiligheid en leefbaarheid in onze gemeente te waarborgen. Soms botsen de belangen van mens en dier en moet er gezocht worden naar 'het beste alternatief'.

Als gemeente zijn we opdrachtgever en hebben we een coördinerende rol in de hulp aan zieke en gewonde dieren. Ook hebben we een rol in het informeren van inwoners. Bijvoorbeeld over wat te doen als zij een ziek of gewond dier vinden of hoe wij zorgzaam samen kunnen leven met wilde dieren.

Aandachtspunten

- Beschermen van leefgebieden en voedselbronnen

Dieren moeten kunnen bewegen, foerageren (voedsel zoeken), schuilen en zich voortplanten. Door het intensieve gebruik van de ruimte door bebouwing, landbouw en verkeer worden leefgebieden van dieren bedreigd.

■ Vervoer van zieke, gewonde en dode dieren

Zieke, gewonde of dode dieren in de openbare ruimte kunnen een gevaar zijn voor de volksgezondheid. Als gemeente zijn wij verantwoordelijk voor het opruimen van dode dieren en opvangen van gewonde dieren. We werken hierin samen met politie, dierenopvang organisaties, de dierenambulance en stichting Valwild. Ook hebben we een rol in het informeren van inwoners over hoe te handelen bij het vinden van een gewond of ziek dier.

■ Voorkomen van overlast en conflicten

Soms zitten mensen en dieren elkaar in de weg. Door bouwactiviteiten, verkeer, vuurwerk of ballonnen bijvoorbeeld. Of doordat een bepaalde diersoort voor ons als mens te veel overlast veroorzaakt. Soms kan door het nemen van preventieve maatregelen overlast worden verminderd of voorkomen. Soms is een conflict onvermijdelijk en moet er gezocht worden naar het beste alternatief.

Wat wij doen

- We versterken de kennis en integrale inzet op dierenwelzijn binnen de gemeentelijke organisatie. Alle beleidsafdelingen wegen het belang van dieren mee in hun beleidsvoorstellen en activiteiten, zodat zorgzaam samenleven zo veel mogelijk wordt bevorderd. Zo zorgen we bijvoorbeeld voor natuurinclusief bouwen, natuurvriendelijke oevers en betrekken we inwoners bij het versterken van de biodiversiteit.
- We zorgen voor goede financiële en inhoudelijke afspraken met dierenopvang organisaties, de dierenambulance en stichting Valwild.
- We zorgen voor heldere informatie voor inwoners op de website van de gemeente Zeist over wat te doen bij het vinden van een gewond dier.
- We communiceren over zorgzaam samenleven met dieren en hoe inwoners daaraan kunnen bijdragen, bijvoorbeeld door wilde dieren niet te voeren of alternatieven voor gif te gebruiken bij plagen.
- Indien bestrijding van plagen en overlast in de openbare ruimte noodzakelijk is, kiezen wij voor diervriendelijke methoden en is het doden van dieren slechts een laatste redmiddel.
- Wij volgen de uitspraken van de Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit (NVWA) over hoe te handelen bij een uitbraak van ziekten en zoönosen (infecties overdraagbaar tussen mens en dier).
- Wij volgen het beleid van de provincie en de landelijke overheid in de bestrijding van invasieve soorten, zoals de Aziatische hoornaar.

“Hoe meer verschillende dieren en planten er zijn, hoe gezonder en veerkrachtiger onze leefomgeving is.”

Samenwerking

Verschillende organisaties zetten zich in voor het welzijn van dieren. Als gemeente zijn wij hier één van de spelers in. Wij verstevigen de samenwerking met dierenopvang organisaties, provincie, waterschap, politie, handhavers, lokale partners, inwoners, natuurorganisaties en professionals in de dierenzorg. Daar waar nodig trekken we constructief op met het bevoegd gezag: provincie, landelijke overheid of grondeigenaren.

Partners

Vervoer en opvang

Voor het vervoer van gewonde of zwerfdieren maken wij afspraken met de Dierenambulance Utrecht. Honden en katten worden opgevangen door het Dierentehuis Zeist. Konijnen en knaagdieren worden opgevangen door de dierenbescherming in Amersfoort. Wilde vogels worden door de dierenambulance gebracht naar de vogelopvang Utrecht. Overige dieren worden naar specifieke opvanglocaties gebracht, waaronder stichting Snorhaar. Stichting Valwild zorgt voor het afhandelen van aanrijdingen op ons grondgebied met reeën en andere grote wilde dieren zoals vossen en dassen.

Toezicht dierenwelzijn

Het toezicht en de handhaving van de wet Dieren ligt bij de politie, de Landelijke Inspectiedienst Dieren (LID) en de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA). Onze BOA's of medewerkers van het sociaal team kunnen wel een belangrijke signalerende rol spelen. Inwoners kunnen bij vermoedelijke mishandeling of verwaarlozing van een dier contact opnemen met het telefoonnummer 144: Red een dier (dierenpolitie). In eerste instantie gaat de politie dan onderzoek doen. Als het welzijn van dieren kan worden verbeterd komt de LID in actie. Zij kunnen bestuursrechtelijk de eigenaar dwingen het dierenwelzijn te verbeteren of, in overleg met Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland en het rijk, besluiten een dier bij de eigenaar weg te halen.

Dieren bij rampen

Elke gemeente is verplicht om een rampenplan op te stellen. Hierin dient ook aandacht te zijn voor situaties waarbij dieren zijn betrokken. In het plan wordt beschreven welke organisaties ondersteuning kunnen bieden bij rampen waar dieren bij betrokken zijn. We werken hierin samen met de Veiligheidsregio Utrecht (VRU). Het rampenplan wordt regelmatig geactualiseerd.

Faunabeheer en jacht

De provincie stelt binnen de landelijke wet- en regelgeving faunabeleid op, gericht op populatiebeheer en het voorkomen van mens-dier conflicten (schadebestrijding). Het faunabeleid is de basis voor het faunabeheerplan dat wordt opgesteld door de Faunabeheereenheden (FBE). De FBE is een netwerkorganisatie en coördineert het opstellen en de uitvoering van het faunabeheerplan. De FBE vraagt op basis van het

faunabeheerplan vergunningen aan bij de provincie, en machtigt uitvoerders. Vaak is dit een Wildbeheereenheid (WBE). In de WBE zijn de jachthouders verenigd. In acute noodsituaties waarin de veiligheid van inwoners in gevaar is, kan de burgemeester een noodbevel geven om in te grijpen. De gemeente Zeist valt in drie WBE's: Kromme Rijn-gebied en Heuvelrug zuid, de Schaffelaar en Lage Vuursche. Gemeente Zeist heeft zelf geen gronden waar jacht op toegestaan is. Ook natuurorganisaties zoals Utrechts Landschap en Staatsbosbeheer zijn belangrijke partners in het faunabeheer.

Overlast door dieren

Soms zorgen dieren voor overlast voor mensen. Wij werken dan samen met de politie (bijvoorbeeld bij bijtincidenten) en met de Reinigingsdienst Midden Nederland (RMN). Bij het bestrijden van ervaren overlast in de openbare ruimte van bijvoorbeeld ratten en de processierups, is het belangrijk om eerst te kijken naar de oorzaak en deze indien mogelijk weg te nemen. Als er toch moet worden bestreden, kiezen we voor een methode die zo goed mogelijk is voor het milieu en voor dierenwelzijn. Als het gaat over gedragsaanpassing dan zijn ook andere partners van belang, zoals woningcorporaties, diergedragsdeskundigen etc. Het bestrijden van de overlast van beschermde dieren (zoals wolven en ganzen) is een verantwoordelijkheid van de provincie, in samenwerking met gemeenten.

Communicatie en educatie

Voor educatie werken wij samen met De Boswerf, Dorpsboerderij De Brink en het Dierentehuis. Wij maken hierover duidelijke afspraken in de subsidievoorwaarden. Maar ook dierenwinkels, tuincentra en recreatiebedrijven zijn relevante partners als het gaat om het stimuleren van verantwoord huisdierenbezit en/of het samenleven met (wilde) dieren.

Inwoners en dierenzorg

Veel inwoners zetten zich met liefde in voor dieren. Sommigen doen dit als werk, zoals een dierenarts of hondentrainer. Anderen helpen als vrijwilliger, bijvoorbeeld bij het dierentehuis, de Ezelsociëteit of de dierenvoedselbank. Er zijn ook inwonersinitiatieven zoals de paddenwerkgroep en Zeist Zoemt Duurzaam die dieren en insecten helpen te overleven in Zeist. De verschillende initiatieven tonen een grote kracht en dierenliefde.

Gemeentelijk netwerk

Naast externe partners zijn de diverse beleidsafdelingen in de gemeentelijke organisatie onze interne partners. We zorgen voor onderlinge afstemming met onder andere beheer openbare ruimte, gebiedsontwikkeling, vergunningen, toezicht en handhaving, sociaal domein, recreatie en de wijkmanagers. Ook zijn wij aangesloten bij het landelijk netwerk van ambtenaren dierenwelzijn (diervizier).

Wat wij doen

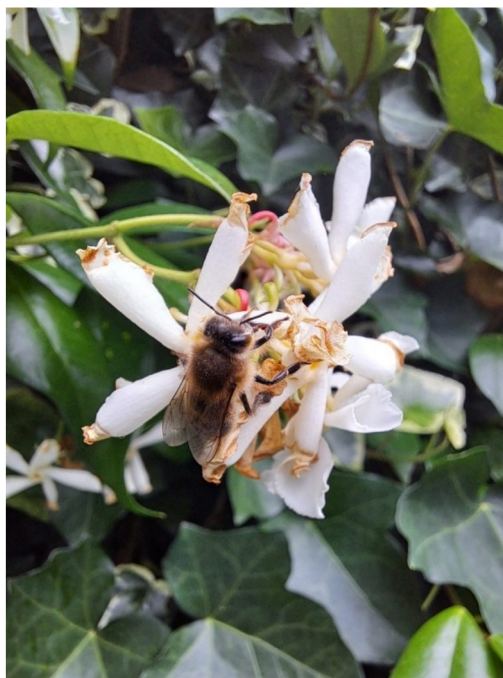
- Vast aanspreekpunt: Wij zorgen voor een vast aanspreekpunt. De medewerker dierenwelzijn is zowel een deskundige op het thema als een aanjager en verbinder van alle relevante partners.
- Netwerk dieren: Ketenpartners worden uitgenodigd om in elk geval één keer per jaar elkaar te ontmoeten en aandachtspunten en vragen met elkaar te bespreken.

Tot slot

Met deze visie geven we een nieuwe impuls aan het onderwerp dierenwelzijn en onze gemeentelijke rol daarin. Na vaststelling zullen we ons handelen en onze overwegingen aan de nieuwe visie iken en vertalen naar een concrete uitvoeringsagenda.

De visie geeft inzicht in het belang van dierenwelzijn, onze rol, taken en bevoegdheden en onze ambities. Een vervolgstap is dit concretiseren naar acties en de daarbij behorende capaciteit en middelen. Het serieus meewegen van het belang van dieren in al ons handelen zal in sommige situaties tot dilemma's en uitdagingen leiden. Want wat als diervriendelijke plaagbestrijding veel duurder of minder efficiënt is dan andere methoden? Of hoe wegen we de overlast van dieren mee bij de organisatie van een feestelijk evenement, bijvoorbeeld een muziektfestival of lichtshow? En hoe concretiseren we dierenwelzijn in een omgevingsplan of bij het opstellen van beheerplannen voor onze waterwegen?

De visie in deze nota biedt een goed startpunt om het belang van dieren te agenderen en met deze vragen in de praktijk aan de slag te gaan. Door het organiseren van een eenduidig aanspreekpunt, de juiste expertise en het goede gesprek bouwen wij samen met de samenleving aan een veilige, groene en diervriendelijke leefomgeving.

Bijlagen

Wettelijke taken dierenwelzijn

Wet	Verplichting	Opmerking
Wet Dieren	Eigenaren zijn verantwoordelijk voor de verzorging en het welzijn van hun dieren. Er mag geen inbreuk worden gedaan op het welzijn van dieren, verder dan redelijkerwijs noodzakelijk.	Toezicht en handhaving door politie en Landelijke Inspectiedienst Dieren (LID) en Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA). De <u>huis en hobbydierenlijst</u> bepaalt welke dieren als huisdier gehouden mogen worden.
Burgerlijk wetboek 5.8 lid 3	Gevonden dieren (dieren met een vermoedelijke eigenaar) en gewonde dieren 14 dagen opvangen en verzorgen.	Na 2 weken mag het gevonden dier worden verkocht of weggegeven. De vinder mag na aangifte ook zelf voor het dier zorgen. Na een jaar wordt het zijn eigendom (art. 5.5 en 5.6).
Algemene wet bestuursrecht 5.3.1. (Awb)	Zorg- en vervoersplicht voor dieren bij huisontruimingen, arrestaties en gedwongen opname	Zorgplicht bij huisontruimingen maximaal 13 weken (art 5:30 AwB).
Wet veiligheidsregio's artikel 2 en 3	Veiligheid voor mens en dier, zorgtaak voor wilde dieren, redden hulpbehoevende dieren. Art. 2: B&W organiseert brandweezorg, rampenbestrijding en crisisbeheer. Art. 3: Brandweer zorgt voor veiligheid van mens én dier.	Wij werken hierin samen met de Veiligheidsregie Utrecht en Stichting Dieren bij Rampen.
Omgevingswet/ Wet natuurbescherming (Wnb, is opgegaan in de omgevingswet)	Instandhouding van kwaliteit van leefomgeving voor wilde dieren. De wet richt zich vooral op internationale afspraken over beschermde soorten. Voor overige soorten geldt een	Gemeente kan jacht- en visrecht uitgeven op eigen grond/water.

	basisbeschermingsregime en een zorgplicht. Kaderstellende taak rondom faunabeheer en natuurbeleid ligt bij de provincie. Controlerende/ toetsende taak bij ruimtelijke ontwikkelingen door gemeente.	Controle door omgevingsdienst.
Algemene Plaatselijke Verordening (APV)	Hinder en overlast door dieren aanpakken, bewaken volksgezondheid en handhaven openbare orde. Voorbeelden zijn aanwijzen losloopgebieden,	APV artikel gevaarlijke honden (protocol bijtincidenten)
Gemeentewet Openbare orde en Veiligheid art 175 en 176	Gemeenten moeten maatregelen nemen om overlast door dieren te voorkomen en de openbare orde te handhaven. Dit kan bijvoorbeeld betrekking hebben op loslopende dieren of gevaarlijke situaties veroorzaakt door dieren. In acute situaties waarin de veiligheid van mensen in het geding is, kan de burgemeester ingrijpen om de openbare orde te handhaven.	
Wet publieke gezondheid hoofdstuk 2 paragraaf 4 art 6	Bestrijding overlast door dieren die een gevaar voor de veiligheid en volksgezondheid vormen.	Ontheffing nodig van de provincie bij beschermde diersoorten.
Visserijwet 163	Gemeente kan visrecht uitgeven voor water of oevers waar zij eigenaar van is. Opzeggen van een overeenkomst tot visrecht moet uiterlijk 8 maanden voor het einde van de overeenkomst.	Hengelsport is geregeld in de Visserijwet (landelijk). Gemeente kan geen aanvullende eisen stellen. Wel kan het voorwaarden stellen aan een vergunning voor een visevenement.
Provinciale verordeningen	Faunabeheer Vergunning verlenging dierenambulances en dierenopvang Beheersen invasieve soorten	

Toelichting ketenpartners

Hieronder volgt een toelichting op een aantal partners met wie wij samenwerken of contractafspraken hebben. Het is geen limitatieve lijst maar geeft een indruk van de huidige samenwerking.

Organisatie	Toelichting
<i>Dierenambulance Utrecht</i>	De dierenambulance is een zelfstandige organisatie met als werkgebied Utrecht, Bunnik, de Bilt en Zeist. Zij rijden voor dieren in nood en verlenen eerste hulp en vervoeren een dier naar een dierenarts, opvangadres, eigenaar of laatste rustplaats. De dierenambulance ontvangt een vergoeding per gereden rit op het grondgebied van Zeist. Het huidige contract is van 2018 en dient te worden geactualiseerd. De dierenambulance kampt met sterk gestegen structurele kosten (formatie, wagenpark). Ook de opgave om de ambulances te verduurzamen en de zeer verhoogde dierenartskosten zijn een grote uitdaging voor de organisatie. De dierenambulance voert gemiddeld zo'n 280 ritten per jaar uit op het grondgebied van Zeist.
<i>Dierentehuis Zeist e.o.</i>	Het dierentehuis Zeist e.o. (DTZ) is een zelfstandige organisatie en biedt opvang en zorg voor honden en katten. Naast zwerfdieren is er ook een pension. Het DTZ werkt voor de gemeenten Zeist, Utrechtse Heuvelrug, Bunnik, Houten, Woudenberg en de Bilt, waarbij gemeente Zeist de grootste afnemer is. Het dierentehuis staat voor de uitdaging van nieuwbouw op de huidige locatie. Ook de gestegen kosten van energie, voer, personeel en dierenartsen zijn een grote uitdaging voor de organisatie. Zeker in relatie tot veranderende financieringsbronnen (minder legaten). Op dit moment heeft het DTZ geen sluitende exploitatie en zoekt het naar een nieuwe financiële balans. Het contract met het DTZ is uit 2017 en vraagt om actualisatie. Het DTZ vraagt aan de gemeente om een groter deel van de kosten van de opvang van dieren uit Zeist te vergoeden. Er zijn zo'n 100 vrijwilligers actief. Jaarlijks worden er ongeveer 250 dieren opgevangen. In 2024 zijn er 74 dieren uit Zeist opgevangen met een totale opvangduur van 5.432 dagen (waarvan de eerste drie weken = 1422 dagen door ons vergoed).
<i>Dierenbescherming Amersfoort</i>	Dierenbescherming Amersfoort (DBCA) (onderdeel van de landelijke dierenbescherming) werkt voor 14 gemeenten en biedt opvang aan katten, konijnen en knaagdieren. Wij hebben een contract met hen voor de opvang van konijnen en knaagdieren. Er worden gemiddeld 30 dieren per jaar opgevangen. Het contract stamt uit 2015 en dient geactualiseerd te worden. De dierenbescherming vraagt om een verhoging van de tarieven naar

	aanleiding van sterk toegenomen kosten.
<i>Stichting Valwild</i>	Stichting Valwild Utrecht is een provinciale deskundige organisatie en bevoegd voor de afhandeling van aanrijdingen met grote wilde dieren. Aanrijdingen op het grondgebied van Zeist worden per casus gedeclareerd.
<i>Vogelopvang Utrecht</i>	Vogelopvang Utrecht werkt regionaal en vangt inheemse wilde vogels op. We hebben nog geen contractrelatie met de vogelopvang maar betalen wel als er een factuur gestuurd wordt voor de opvang van vogels uit Zeist.
<i>Stichting Snorhaar</i>	Sinds april 2024 heeft de regio Utrecht een eigen wildopvang. Stichting Snorhaar vangt klein wild op zoals egels, hazen, eekhoorns en konijnen. Er is een kennismaking geweest en er is behoefte aan structurele afspraken over het vergoeden van de opvang van dieren uit Zeist. In de periode april – dec 2024 zijn 17 dieren uit Zeist opgevangen.
<i>Dierenpolitie</i>	De dierenpolitie treedt op bij dierenleed zoals dierenmishandeling en verwaarlozing. Zij kunnen onderzoek doen, boetes uitdelen en in ernstige gevallen een dier in bewaring nemen. Er wordt nauw samengewerkt met de gemeentelijke BOA's. Meldingen kunnen worden gedaan op telefoonnummer 144.
<i>Dorpsboerderij De Brink</i>	Dorpsboerderij de Brink wil een laagdrempelige en sociale plek zijn waar inwoners van Zeist de natuur, het boerderijleven en de oorsprong van voedsel kunnen ervaren. Onderdeel van de subsidieafspraken is een bijdrage van 29.000,- voor het verzorgen van de maneschappen en herten. Dierenwelzijn en educatie zijn tot nu toe nog geen expliciete onderwerpen in de subsidieafspraken geweest.
<i>De Boswerf (ODRU)</i>	Bezoekerscentrum de Boswerf biedt educatie, educatieve recreatie en participatie op het gebied van (wilde) natuur en biodiversiteit. Het wordt door de Omgevingsdienst Regio Utrecht (ODRU) beheert. Dierenwelzijn was tot nu toe geen specifiek onderwerp bij de jaarafspraken.
<i>RMN</i>	Het Reinigingsbedrijf Midden Nederland (RMN) werkt voor de gemeenten Zeist, Soest, Baarn, Bunnik, IJsselstein en Nieuwegein. Voor het bestrijden van overlast door ratten of wespen hebben wij afspraken met de RMN. Voor overige soorten wordt doorverwezen naar andere professionele partners. Jaarlijks besteden we

	ongeveer 30.000 euro aan plaagdierbestrijding door de RMN.
<i>Dierenvoedselbank</i>	De dierenvoedselbank is in 2022 opgericht en werkt inmiddels voor Zeist en omliggende gemeenten. Er zijn zo'n 60 gezinnen die voor hun huisdier gebruik maken van de dierenvoedselbank. Er is geen financiële relatie met de gemeente. De organisatie heeft een rijk en breed netwerk in de samenleving. Uitdaging voor de toekomst is het vinden van goede en stabiele huisvesting.
<i>Wildbeheereenheden</i>	De Faunabeheer eenheid Utrecht (FBE) heeft tot taak een effectief en efficiënt faunabeheer te coördineren binnen de provincie Utrecht en daarmee operationeel uitvoering te geven aan het provinciale faunabeleid. De FBE geeft machtigingen aan uitvoerders, vaak een Wildbeheereenheid (WBE). In de WBE zijn jachthouders verenigd. De gemeente Zeist valt in drie WBE's: Kromme Rijn-gebied en Heuvelrug zuid, de Schaffelaar en Lage Vuursche.
<i>Terrein Beheerorganisaties (TBO)</i>	Een groot deel van de natuurgebieden in Zeist zijn eigendom van een zelfstandige beheerorganisatie zoals Utrechts Landschap en Staatsbosbeheer, of particulieren.
<i>Provincie Utrecht</i>	De provincie heeft bevoegdheden op natuurbeleid (beschermde natuurwaarden) vanuit de omgevingswet. Zij zijn (mede-)bevoegd regels te stellen over de bescherming van in het wild levende dieren, Natuur Netwerk Nederland, milieubeleid en faunabeheer. We werken nauw met hen samen, ieder vanuit onze eigen bevoegdheden.

Uitgave

Oktober 2025

Fotografie

David van der Veen,
Chris Huiden, Microsoft
Stock Office, Canva
Pro, de Ezelsociëteit

Gemeentehuis

Het Rond 1, Zeist

Contact

www.zeist.nl/contact

